

ОБРАЗНІСТЬ У РЕФЕРАТИВНОМУ ТЕКСТІ

Досліджуються засоби вираження експресії в реферативному тексті, які допомагають оживити занадто «сухий» реферативний виклад, точніше передати авторську думку й надати їй більшої переконливості.

Style of expression in synopsis texts has been researched in this scientific work. This style helps the creator of synopsis to brighten up text, to put it, more precisely, to make author's thoughts clearer for reader and to do text more convincing.

Незважаючи на те, що вивченню образних засобів на рівні загальноновживаної мови присвячено цілу низку мовознавчих праць, така актуальна й цікава наукова проблема, як використання даних мовних засобів у стилі науково-реферативної літератури, є темою майже не дослідженою. Пояснити це частково можна наявністю традиційної точки зору, згідно з якою основна мета реферативного твору – об'єктивно передати суть первинного документа в компактній, економній формі – викликає в референта необхідність абстрагуватися від усього індивідуально-особистісного, суб'єктивно-оцінного, унаслідок чого реферативний текст стає емоційно нейтральним. Проте дослідження даних текстів переконує в тому, що хоча вони і є вкрай точними та стислими, у них все-таки наявна образність. Специфіка образності в рефераті, як і в первинному науковому тексті, на основі якого він створений, полягає в тому, що вона спрямована в першу чергу на інтелект читача, а вже потім – на його чуття, емоцію. Образність допомагає чіткіше висловити суть описуваного явища й сформувану в читача відповідну концептуальну картину, викликати в нього незначну емоційну реакцію, необхідну для адекватного сприйняття викладеного матеріалу. Оскільки, як стверджують сучасні мовознавці^{1,2}, образність інформує і про об'єкт, і про суб'єкт пізнання, референт використовує її також і для того, щоб показати індивідуальність автора першоджерела.

Незважаючи на те, що з огляду на основну рису цього стилю – об'єктивний виклад – образність тут „не може бути занадто яскрава, вона здебільшого оцінна”³, є приклади використання в рефератах

образних означень (епітетів) – *струнка політика* [4, 2004, № 1, с. 28], *ворожий інститут* [4, 2004, № 3, с. 6], *повне розуміння* [4, 2004, № 10, с. 16], *чіткі критерії* [5, 2004, № 10, с. 24], *нескінченна турбота* [4, 2004, № 1, с. 10]. Такі експресивні мовні засоби допомагають оживити занадто “сухий” стиль реферативного викладу і відтворити рівень образного сприйняття досліджуваного об’єкта автором першоджерела та його здатність відтворити це в тексті. Зустрічаються іноді і власне оцінні означення на кшталт *незвичайний, унікальний, особливий, величезний* тощо, які передають суб’єктивне, небайдуже ставлення автора до висловленого, що зближує його з читачем. Але найчастотнішими є оцінно-характеризуючі означення, що позначають:

- ступінь значущості явища (події, факту) – *основний, важливий, актуальний, головний, центральний* тощо;
- його зв’язок із попереднім чи наступним фактом чи подією – *новий, сучасний, первинний, вторинний, повторний, середній, початковий* тощо;
- ступінь приналежності предмета до класу подібних – *традиційний, стандартний, характерний, спеціальний, специфічний* тощо;
- його неповторність – *єдиний, одиничний, унікальний, складність чи простоту – складний, простий, елементарний*.

Досить часто оцінні конструкції вміщують одночасно власне оцінку і функціональний аспект “інтенсивність”, тобто кількісну міру оцінки якості. Серед уживаних у науковому письмовому мовленні засобів оцінної інтенсифікації референти віддають перевагу найвищому ступеню порівняння:

Реальною загрозою є існування найвпливовішого і найповажнішого на сьогодні міжнародного інституту – РБ ООН [5, 2003, №6, с. 24].

Найбільш бажаним, на думку автора, є варіант поєднання зазначених вище видів зі ступенем активності конформістів, реформаторів та активістів [5, 2003, № 6, с. 12],

та прислівником:

Запропонована принципово нова методика визначення буферної здатності торфових ґрунтів відносно важких металів [6, 1996, № 4, с. 50].

Виражена такими мовними засобами оцінка ґрунтується на тому, що вона подається через призму індивідуально-емоційного

сприйняття першоджерела референтом. На загальному тлі об'єктивних форм оцінки, характерних для мови реферату, “стилістичне забарвлення таких інтенсифікаторів виступає по-особливому виразно, контрастно”⁷, надає викладу більшої переконливості. При цьому референт спирається, з одного боку, на ставлення автора першоджерела до предмета чи явища, якому приписується цінність, а з іншого, – на стереотипні уявлення про даний об'єкт і на загальноприйняті критерії оцінювання притаманних йому ознак. Після опрацювання першоджерела і “пропускання” вміщеної в ньому інформації через себе, через власне сприйняття референт обов'язково відтворює авторську оцінку. Але в реферативних текстах простежуються емоції і відчуття референта, якими він переконує читача, причому ненав'язливо, даючи можливість погоджуватись із запропонованим ставленням до оцінюваного об'єкта або мати іншу точку зору.

Слід зазначити, що використання подібних інтенсифікаторів є припустимою, але жодним чином не органічною рисою реферативного викладу, який „тяжіє до засобів мовлення, позбавлених емоційного навантаження й експресивних барв”⁸.

Серед засобів надання експресії в реферативному тексті іноді можуть використовуватися метафори, стислість і глибина образного світу яких “дає змогу точніше, адекватніше передати авторську думку”⁹. Більшість із них переноситься сюди з першоджерела, щоб передати стиль та інтенцію його автора, наприклад:

Негативним наслідком реформ є величезний зовнішній державний борг, який став тягарем для економіки України [5, 2003, № 11, с.13].

Як бачимо, для того, щоб відобразити негативне ставлення автора першоджерела до великого державного боргу України й викликати відповідне ставлення до нього й читача, референт услід за автором послуговується експресивним словом *тягар*, яке в своєму значенні має семи „важка ноша, дуже важкі обов'язки, знегоди, клопоти”¹⁰. Вживання даного слова дозволяє викликати певні емоції, справити вплив на читача ще й тому, що воно відноситься до розмовної лексики, яка нагадує функціонування мови в повсякденному житті. Зіставлення досліджуваних явищ зі знайомою і зрозумілою читачеві картиною його повсякденного життя позитивно впливає на сприймання інформації, особливо ученими-початківцями, які внаслідок цього вважають автора “своїм”.

Широке розповсюдження в рефератах дістали номінативні метафори, утворені шляхом образного переосмислення загальноживаних слів. Більшість таких метафор наділені когнітивною функцією. Образно-оцінний компонент у них ніби зникає і вони „зі сфери асоціативного значення переходять у сферу значень конструктивних елементів стилю”¹¹, наприклад:

Досліджено колювання попередньо навантажених непідкріплених і ребристих сферичних поясів [6, 1996, №4, с. 127].

Термін *пояс*, в основі якого лежить метафора, вже міцно утвердився в термінологічній системі, став загальноживаним, звичним, він утратив свою експресивність, оскільки звичне не констатується свідомістю, не звертає на себе увагу і тому є нейтральним. Незважаючи на це, такі терміни (Л.М. Алексеева їх називає метафоричними²²) стимулюють евристичний потенціал інтелекту читача. Враховуючи цю здатність впливати на асоціативну сферу мислення, досвідчений референт обов’язково переносить їх із первінного тексту в реферативний.

Проте найбільший потенціал упливу мають слова з явно вираженою метафоричністю, що являють собою досить яскравий образ, який дає „можливість зазирнути всередину будь-якого наукового поняття, окреслити контури його змісту”¹². Слова з образною асоціативністю використовуються “для опису властивостей предмета дослідження”¹³. Як зазначає М.Б. Воробйова, у пошуках досить виразних мовних засобів наука “все частіше звертається до сфери людських взаємовідносин і емоційних реакцій”¹⁴. У цьому відношенні реферативні тексти не є винятком, і тому для характеристики предметів, процесів, властивостей тощо в них використовуються слова, семантично пов’язані з діями людини або інших живих істот. Так, наприклад, збирання платежів може бути безболісним [5, 2003, № 11, с.31], матеріал може мати втому, зразки металів як і люди бувають свідками [6, 1996, №4, с. 126]. У термодинаміці частинки збираються в ансамбль і консолідуються [6, 1996, №34, с. 129], моделі гармонізують [6, 1996, №4, с.124]. Використання таких мовних засобів може вплинути на читача більше, ніж ціла низка переконливих фактів, логічних доказів і безперечних суджень, адже ніщо не може “бути більш переконливо наочним, ніж сфера вчинків, почуттів, бажань і прагнень свідомої людської істоти”¹⁵.

Привносять експресивність у науковий виклад також образні засоби, які позначають схожість людей з іншими живими істотами. Наприклад, у реченні “Українські олігархи, на думку автора, – це вигодована Москвою кримінальна суспільна верства, що кровно зацікавлена в збереженнях своїх прибутків і вимушена дбати в Україні про інтереси сусідів” [4, 2004, № 1, с. 8] олігархи прирівнюються до деяких домашніх істот, яких звичайно відгодовують. Такі метафори є важливим засобом впливу на читача, адже дозволяють образно виразити в ньому авторську оцінку інформації і зробити реферативний текст яскравим і цікавим.

Вносити образність у текст можуть лексеми, які зазвичай позначають особу або якусь соціальну інституцію, але вживаються в незвичному амплуа – для опису предметів та їхніх властивостей, наприклад, *інституції* так само, як і рослини, *укорінюються* [4, 2004, №3, с. 8], між ціннісними орієнтаціями політичного лідера і його послідовниками може існувати *зазор* [4, 2004, №3, с. 9].

Використання образних засобів, в основу яких покладено схожість когось або чогось за якимись ознаками, “веде до перенесення знання про вже пізнаний об’єкт на об’єкт досліджуваній”¹⁶, що сприяє кращому розумінню і сприйманню викладеної інформації. Переносячи дані образні засоби з першоджерела в реферативний текст, референт намагається передати прагматичні установки автора, його індивідуальний стиль, уподобання в доборі мовних засобів.

Одним із засобів увиразнення, до якого часом удаються референти, є економні за складом і дуже вагомими за змістом усталені словосполучення – фразеологізми (*гілка влади* [4, 2004, № 1, с. 28], *обличчя української діаспори* [4, 2004, № 1, с. 29], *левова пайка* [4, 2003, № 3, с. 10], *історичне коріння* [4, 2003, № 6, с. 13], *геополітичний клімат* [4, 2004, № 2, с. 28], *руйнівна сила* [4, 2005, № 6, с. 24], *дорога в один бік* [4, 2004, № 1, с. 29], *зобов’язаний випадку* [4, 2004, № 1, с. 10], *оповита серпанком* [4, 2003, № 6, с. 20], *переплетіння повноважень* [4, 2003, № 6, с. 8], *прибрати до рук* [4, 2004, № 3, с. 7], *кидати тінь* [4, 2003, № 6, с. 25], *довести до логічного кінця* [4, 2003, № 6, с. 20], *вивести з пустелі сум’яття* [4, 2005, № 1, с. 5]. Використання цих мовних засобів можна пояснити їхньою лаконічністю і стислістю, тобто рисами, характерними саме для реферативного викладу. Крім цього, образно-емоційний характер

фразеологічних одиниць робить реферативний текст яскравішим, цікавішим, пробуджує інтерес читача до його прочитання.

Експресивність як „сукупність семантико-стилістичних ознак мовної одиниці, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб’єктивного ставлення мовця до змісту”¹⁷ не може „обмежуватися одиницями лише одного рівня мови”¹⁸, вона властива всім рівням мови реферату. На синтаксичному рівні експресивність забезпечується шляхом виділення певних аспектів, уточнення якоїсь важливої з точки зору референта інформації, подання додаткових відомостей, пояснень для того, щоб привернути до них увагу читача. З цією метою в рефератах широко використовуються уточнювальні вставні та вставлені конструкції, які за будовою бувають однослівними, у формі сполучення слів або речення. Незалежно від цього вони виокремлюються в тексті з двох сторін і поділяються за способами їхнього виділення на чотири види, зокрема на ті, які виділені за допомогою: а) круглих дужок; б) тире; в) ком; г) квадратних дужок. Перші три види зазвичай містять додаткову інформацію, конкретизацію того, про що розповідається в основному тексті. Наприклад:

Кількість працівників – власників підприємства скоротиться до розмірів “трудої олігархії” (за наявності активної управлінської ланки в її складі, яка через керівні права здатна впливати на фінансово-господарську діяльність підприємства). [5, 2000, № 2, с.23].

Детально аналізуються існуючі методологічні підходи й для СУП розробляється новий – ситуаційно-ресурсний – підхід. [5, 2000, № 2, с. 23].

Це велика руйнівна сила, яка є, крім великих жертв і матеріальної шкоди, чинником морально-психологічного й фізичного впливу терористів на учасників антитерористичної діяльності й суспільства [4, 2005, № 6, с. 24].

Як видно з наведених речень, уточнення розвивають і поглиблюють попереднє поняття, думку, унаслідок чого відбувається приріст нового знання. За допомогою уточнень, які в реферативному викладі служать одним із основних засобів аргументації, здійснюється поетапне зближення і гармонізація наукових картин автора й читача.

Як зазначає О.Д. Пономарів, уточнювальні конструкції з’являються тоді, коли мовець у ході висловлення думки помітив

необхідність щось уточнити, роз'яснити або дати побіжні зауваження чи коментарі³. Вони можуть за допомогою більш зрозумілих синонімів і загальнозживаних слів пояснювати значення певного терміна:

Певне значення в ідеологічному оформленні має “слоган” – коротке висловлювання або набір декількох слів, що втілює зміст політичної позиції, заклик до конкретних дій [4, 2004, № 3, с.10],

або вказувати на те, в якому зі своїх значень використовується багатозначне слово – у ролі терміна чи поняття:

Запропоновано інвестиційний проект розвитку виробництва на підставі залучення іноземного капіталу, а також проект підвищення рівня безпеки суден, зокрема, пожежної безпеки, що містить нові технології вогнезахисту матеріалів за міжнародними вимогами та наукові рекомендації для організації спеціалізованого центру їх вогнезахисту [6, 2004, сер. 2, № 6, с. 111].

Унаслідок цього пояснюване поняття постає в більш конкретній формі і стає зрозумілішим для читача.

Уточнювальні конструкції можуть бути абрєвіатурою, перекладом термінів і понять, їх науковою назвою. У таких випадках вони найчастіше подаються в круглих дужках. Іноді, навпаки, слово наводиться іноземною мовою, а переклад на українську подається в дужках. Як уточнення оформляються зазвичай і різноманітні посилання на роботи інших авторів та асоціативні згадування про когось або про щось.

Із розділових знаків, що виділяють уточнювальні вставні слова і конструкції, у реченнях рефератів переважають коми. Якщо вставні слова входять до складу відокремлених членів речення, то вони, як правило, комами не виділяються. Наприклад:

Створено новий конструктивний спосіб побудови відображення траєкторій лінійних керованих систем на траєкторії канонічної системи без заміни керування, зокрема у випадку керування, що вирішує задачу швидкодії у початок координат під впливом канонічної системи [6, 2005, сер. 1, № 4, с. 15].

Вставлені конструкції, які містять додаткове пояснення, виділяються переважно дужками незалежно від того, виражені вони реченням, словосполученням чи одним словом:

*Позначено лектотип *T. Laricidinarum* (зберігається в Зоологічному інституті РАН, С.-Петербурзі)* [6, 2005, сер. 1, № 4, с. 104].

Наведено назви комах (українську з найвідомішими синонімами та латинську), а також ряд, родину, таксономічну характеристику, статус, прийнятий з урахуванням категорії Червоної книги Міжнародного Союзу охорони природи та природних ресурсів (МСОП) і Європейського Червоного списку [6, 2005, сер. 1, № 4, с. 106].

У реферативних текстах іноді можна зустріти складні синтаксичні будови, в яких одночасно використовуються вставні та вставлені конструкції або поєднання останніх, наприклад:

Доведено, що над полем характеристики О всі регулярні автоморфізми груп блочно-трикутних перетворень (зокрема, групи Жонк'єра) є внутрішніми [6, 2005, сер. 1, № 4, с. 10].

Проаналізовано вплив різних концентрацій ауксину (нафтилоцтова кислота (НОК)) і цитокінінів (бензиламінопурин (БАП), зеактин, тидіазурон) на морфогенез та регенерацію рослин N. Africana в разі використання листкових пластинок і міжвузлів як експлантатів [6, 2005, сер. 1, № 4, с. 95].

У таких випадках наявне ступінчасте, або ускладнене, уточнення, яке сприяє поступовому просуванню „смыслебудівного” процесу.

Конкретизувальні засоби, виділені квадратними дужками, живаються переважно в заголовковій частині реферату, де вони подають перекладений або конкретизований референтом заголовок першоджерела та інформацію про те, що першоджерело взято з електронних ресурсів.

Одним із ефективних стилістичних засобів виділення і, як результат, впливу на читача є використання референтом стратегії контрасту, коли в знайомому, звичному для читача явищі виявляються нові грані, протиріччя. Наприклад:

Відзначено, що ефективність фінансової політики полягає не в зростанні чи знаходженні платежів до бюджету, а в тому, наскільки безболісно для підприємства ці платежі зібрано й наскільки результативно їх використано [5, 2003, № 11, с. 31].

Протиставлятися можуть також відносно протилежні поняття й ознаки, які відносяться до однієї парадигми, складають одне ціле:

На думку автора, процес удосконалення антимонопольного регулювання потребує не тільки визначення загальних принципів його розробки і впровадження, а й ретельного врахування конкретних

причин монополізації господарських процесів і форм організації монопольної влади [5, 2003, № 11, с.5].

Зазначено, що в умовах дефіциту державного бюджету казначейські векселі надали хоч і недосконали, але реальну можливість погашення заборгованості бюджетних організацій перед суб'єктами підприємницької діяльності. [5, 2003, № 11, с. 31].

Доведено, що вирішально значимим для країн, які хочуть стати повноправними членами європейських структур, є не стільки створення і прийняття демократичних конституцій і законів, скільки утвердження духу демократії, процесів застосування демократичних правил у щоденному житті [4, 2004, № 3, с. 8].

Протиставленням створюється ефект неочікуваності нової ознаки (твердження, явища), порушується безперервність і передбачуваність. Неочікуване чинить опір сприйманню. Подолання опору вимагає певних зусиль з боку читача і тому сильніше впливає на нього.

Таким чином, реферативний твір, що відображає процес пізнання того чи інших предметів, явищ, фактів, поєднує в собі як саме знання про них, так і їхню оцінку автором дослідження.

Реферативний виклад, який характеризується стриманістю у вираженні оцінки й кваліфікації предметів і явищ матеріального світу та доцільною організацією мовного матеріалу, передає в основному раціональне в мовленнєвій поведінці референта. Раціональне вживання мовних засобів відтворює також і впевненість автора первинного твору в правильності наукового пошуку, у достовірності викладеного, і свідчить про наявність у нього обґрунтованих знань об'єкта дослідження, осмислення якого знаходить вираження у формулюванні чітких понять. Тому експресивні засоби, які надають мовленню оригінальності та виразності, передають смисл з підвищеною інтенсивністю і виступають „стимулом для позитивної чи негативної емоційної реакції”³ читача, не є необхідною частиною його мовної тканини, залишаються в ньому іностильовими. Незважаючи на це, експресиви в реферативному тексті є допустимими й іноді навіть доречними, оскільки сприяють вираженню непідробної широти автора первинного твору, передають атмосферу довірливого діалогу з читачем. Їх використанням референт дає змогу читачеві побачити особливості авторського ідеостилу – систему змістовних і формальних мовленнєвих характеристик текстів, що відтворюють особливості його мовного

мислення. Але, щоб не порушувати загальні закономірності викладу, кількість експресивних мовних засобів тут повинна бути незначною.

Реферативні тексти діють швидше на підсвідомість людини. Вони є експресивними не з позиції мовного вираження, а з позиції впливу на читача, тобто для реферативного викладу характерна так звана логічна або інтелектуальна експресивність.

Інтенсивність та експресивність створюють прагматичний ефект виразності й зображальності мовлення. Вони виконують функцію не просто повідомлення, а посиленого впливу на читача.

Образність в реферативному тексті зумовлена інтенцією автора першоджерела і намаганням референта передати її читачеві з метою справити на нього вплив.

Використанням уточнювальних конструкцій референт намагається краще передати зміст першоджерела, так оформити думку його автора, щоб читач зумів якомога легше, повніше й адекватніше її сприйняти.

¹Дядюра Г. Образність у науковому тексті // Українська мова: з минулого в майбутнє. К., 1998. – С. 127-129; ²Котюрова М. П. Научный текст в аспекте индивидуального стиля мышления // Styl a tekst. Materialy międzynarodowej konferencji naukowej. Opole, 26 – 28. 09. 1995 г. Opole, 1996. – S. 243-249; ³Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С.42; ⁴Полїтика. Полїтичні науки: Реферативний журнал; ⁵Економїка. Економїчні науки: Реферативний журнал; ⁶Український реферативний журнал „Джерело”; ⁷Разинкина Н. М. О некоторых элементах положительной эмоционально-субъективной оценки в стиле английской прозы XI века. – Научные доклады высшей школы. Филологическое науки, 1964, № 2. – С. 47; ⁸Виноградов В. В. Стилїстика. Теорія поетической речи. Поэтика. – М.: Б. в., 1963. – с. 86; ⁹Стельмах Б. Образна система наукових праць А. Ю. Кримського та інші засоби емоційного впливу на читача // Вісник Львівського ун-ту. Серія філол., 2004. – Вип. 34. Ч. II. – С. 239;; ¹⁰Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.; ¹¹Кадомцева О. О. О некоторых семантических особенностях метафор в научно-философских текстах // Семантика Языка и текста (к проблеме изучения русского языка в союзных республиках). Тезисы межвузовской научной конф. 28-30 октября 1987 г. – Кировоград, 1987. – С. 177; ¹²Бугулов Е. Н. Метафорические терминообразовательные структуры в английской физико-математической терминологии // Структурная и математическая лингвистика. Республиканский межведомственный научный сборник. Вып. 8. – К.: «Вища школа», 1980. – С. 10; ¹³Разинкина Н. М. Развитие языка

английской научной литературы. – М.: Наука, 1978. – С. 163; ¹⁴Воробьева М. Б. Влияние современной интеграции науки на научный язык и научную литературу / Стиль научной речи. М.: Наука, 1978. – С. 36; ¹⁵Славгородская Л. В. Об использовании образных средств в языке современной физики / Функциональный стиль научной прозы. Проблемы лингвистики и методики преподавания. М.: Наука, 1980. – С. 197; ¹⁶Дядюра Г. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук). Автореф. дис. канд. філолог. наук. – К., 2001. – С.6; ¹⁷Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 591; ¹⁸Серажим К. С. Оцінна лексика у політичному дискурсі // Наукові записки. – К.: Інститут журналістики, 2002. – Т. 9. – С. 113; ¹⁹Вуколова В. О. Експресиви як сигнали підтекстової інформації (на матеріалі роману Ф. М. Достоевського „Брати Карамазови”). Автореф. канд. дис. К., 2004. – 24 с.; ²⁰Алексеева Л. М. Метафора в научном общении // Человек. – Коммуникация. – Текст. – Барнаул, 1988. – Вып. 2. ч. 1. – С. 7-9; ²¹Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания. Ономастика. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1972. – 209 с.; ²²Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. – К.: Наук. думка, 1989. – 153с.; ²³Бойченко Н. О. Стійкі дієслівні сполуки у публіцистичному тексті: типологічні ознаки та експресивний потенціал: Дис. ... канд. філол. наук: Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 192 с.; ²⁴Зарицький М. С. Стилїстика сучасної української мови: Навчальний посібник. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 156 с.; ²⁵Коваль А. П. Практична стилїстика сучасної української мови. – К.: Вища школа, 1987. – 351 с.

Г.В. Грегуль, канд. філол. н.

ДЕЩО ПРО КОНЦЕПТ «РОДИЧ»

У статті викладено три версії тлумачення поняття «родич»: загальна, науково-правова та законодавча; подана спроба їх узагальнення.

In this article the three versions of the term «Relative» are elucidated: the common, the law-scientific, and the legislative; is given the attempt of summarizing.

Якщо появу назв родинних стосунків співвідносять із часом формування сім'ї, який припадає, за Л. Морганом, на епоху дикості, то про стосунки спорідненості можна говорити ще з самого початку зародження людства. Їх тлумачення буде неоднозначним, що